

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Mizaç Özelliklerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Sosyal Duygusal Yeterlilikleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Hülya GÜLAY OGELMAN¹ & Döne KAHVECİ²

Öz: Araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özelliklerinin psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklem grubunda, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokulların anasınıflarına devam eden 5-6 yaş grubundan 160 çocuk yer almaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Çocuk Ego Sağlamlığı Ölçeği, Okul Öncesi Sosyal Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği olmak üzere dört ölçme aracı bulunmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre okul öncesi dönem çocuklarının araştırma kapsamındaki dört mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Tepkisellik mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında olumsuz yönde, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre tepkisellik mizaç özellikleri arttıkça, psikolojik dayanıklılıkları azalmaktadır. Benzer bir şekilde tepkisellik mizaç özellikleri azaldıkça, sosyal duygusal yeterlilikleri artmaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında olumlu yönde, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özellikleri arttıkça/azaldıkça, psikolojik dayanıklılıkları artmakta/azalmaktadır. Benzer bir şekilde sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özellikleri arttıkça/azaldıkça, sosyal duygusal yeterlilikleri artmakta/azalmaktadır. Psikolojik dayanıklılığın %81'i tepkisellik; %78'i sebatkârlık, %38'i ritmiklik, %80'i sıcakkanlılık mizaç özelliği ile açıklanmaktadır. Sosyal duygusal yeterliliğin %55'i tepkisellik, %56'sı sebatkârlık, %28'i ritmiklik ve %52'si sıcakkanlılık mizaç özelliği ile açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mizaç, psikolojik dayanıklılık, sosyal duygusal yeterlilik, okul öncesi dönem.

Examining the Effect of Temperament Characteristics of Preschool Children on Their Resilience and Social Emotional Competence

Abstract: The aim of the study is to examine the predictive effects of temperamental characteristics of preschool children on their psychological resilience and social-emotional competence. The sample group of the study consisted of 160 children aged 5-6 years attending kindergartens of primary schools affiliated to the Ministry of National Education. Four measurement instruments were used for the study: Personal Information Form, Brief Temperament Scale for Children, Child Ego Resilience Scale, Preschool Social Emotional Skills and Psychological Resilience Scale. According to the results of the study, there was a significant correlation between the four temperament traits in the study and the psychological resilience and social-emotional skills of preschool

¹ Prof. Dr., Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD., ogelman@sinop.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-4245-0208

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, denizkhvc027@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-6306-8526.

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 05-01-2024

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 16-01-2024

Araştırma Makalesi / Research Article

10.59304/ijhe.1406543

children. It was found that there was a negative and highly significant relationship between reactive temperament traits and psychological resilience and social-emotional competence. According to this result, psychological resilience decreases when reactive temperament traits increase. Similarly, social-emotional competence increase when reactive temperament traits decrease. It was found that there is a positive and highly significant relationship between the temperamental traits of perseverance, rhythmicity and warmth and the psychological resilience and social-emotional competence of preschool children. According to this result, psychological resilience increases/decreases to the same extent as the temperamental characteristics of stamina, rhythm and warmth increase/decrease. Similarly, social-emotional competence increases/decreases as the temperamental traits of stamina, rhythmicity and warmth increase/decrease. Reactivity explains 81% of psychological resilience, endurance 78%, rhythmicity 38% and warmth 80%. Social-emotional competence is explained 55% by reactivity, 56% by perseverance, 28% by rhythmicity and 52% by warmth temperament traits.

Key Words: Temperament, psychological resilience, social emotional competencies, preschool period.

Giriş

Mizaç, çocukların bir görevi üstlenme veya bir duruma yaklaşma şeklini ifade eder ve çocukların katılmaya çalıştığı deneyim türleri üzerinde etkiye sahiptir (Keogh, 2003). Çocukların psikolojik açıdan temel bir yönü olan mizaç, biyolojik temelleri olan bireysel davranışlar doğrultusunda çok yönlü bir yapıya sahiptir (Cloninger vd., 2019; Kopala-Sibley vd., 2018). Mizaçla ilgili sınıflandırmalar çeşitlilik göstermektedir. Örnek olarak Thomas ve Chess (1986) duyuşal eşik, aktivite düzeyi, tepki, ritmik olma, uyum sağlama, duygu durumu, yakınlaşma-uzak durma, sebat etme ve çelinebilirlik olmak üzere dokuz mizaç boyutuyla, kolay, zor ve yavaş ısınan çocuklar şeklinde üç mizaç stili tanımlamıştır. Rothbart (1981), çalışmaları sonucunda üç mizaç stili (negatif duygulanım, dışa dönüklük, gayretli kontrol) ile on beş mizaç boyutu (Negatif duygulanım: Rahatsızlık, korku, kızgınlık/düş kırıklığı, mutsuzluk ve yatıştırılabilirlik. Dışa Dönüklük: Dürtüsellik, aktivite, yaklaşım, yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet, utangaçlık. Gayretli kontrol: Düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet, gülümseme/kahkaha, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, dikkat) ortaya koymuştur. Rothbart'ın modelinde mizaç tepkisellik ve öz-düzenlemedeki biyolojik temelli farklılıklar olarak değerlendirilmektedir (Evans ve Rothbart, 2007). Thomas ve Chess (1986)'in dokuz farklı mizaç boyutu ve üç mizaç stilini içeren sınıflandırmasına yönelik çalışmalar, okul öncesi dönem çocuklarında tepkisellik, sebatkârlık, sıcakkanlılık (sosyallik olarak da tanımlanır) ve ritmiklik şeklinde boyutlu bir mizaç değerlendirmesinin yapılabileceğini ortaya koymuştur (McClowry, 1995; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005). Sebatkârlık, çocuğun bir üstlendiği sorumluluğu, görevi yerine getirirken kendi kendini yönetme derecesini ifade eder. Olumsuz tepkisellik, çocukların olumsuz duygusal ifadelerinin sıklığı ve yoğunluğuyla ilgili olup kolayca üzölmeye olan yatkınlığı belirtir. Sıcakkanlılık, yalnız kalma yerine başkalarının yanında olmayı tercih etmeyi, sosyal etkileşimlere katılmayı ifade eder. Ritmiklik, çocuğun herhangi bir fonksiyonunun (uyku-uyanıklık, açlık, tuvalet alışkanlığı vb.) zaman içindeki düzenliliğini belirtir (Hong vd., 2017; Oliver, 2002). Bu araştırmada yer alan Çocuklar İçin

Kısa Mizaç Ölçeği'nin alt boyutları doğrultusunda, mizaç sıcakkanlılık, olumsuz tepkisellik, sebatkârlık ve ritmiklik özellikleriyle ele alınmıştır.

Çalışmada, mizaç doğrultusunda okul öncesi dönem çocuklarının psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri ele alınmıştır. Psikolojik dayanıklılık, kişinin zorluklara uyum sağlama kapasitesini ifade eder. Psikolojik dayanıklılığın dinamik bir süreç olduğu ve sosyo-kültürel ve biyolojik unsurların sayısız etkileşimi doğrultusunda ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Masten ve Barnes, 2018). Bu çalışmada yer alan bir diğer değişken, sosyal duygusal yeterlidir. Sosyal duygusal yeterlik, kişinin etkili sosyal etkileşimlerini destekleyecek bazı beceriler (sosyal beceriler, duygularını uygun yollarla ifade etme, diğerlerinin duygularını anlama, duygularını kontrol edebilme vb.) doğrultusunda ortaya çıkmaktadır (Eisenberg, Cumberland ve Spinrad, 1998; Lillvist vd., 2009). Psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterliğin temelleri okul öncesi dönemde atılmaktadır. Mizaç, kişilik, sosyal davranışlar ve psikolojik dayanıklılık başta olmak üzere gelişimi çok yönlü etkileyebilen bir kavramdır (Naglieri, Le Buffe ve Ross, 2013; Sanson, Hemphill ve Smart, 2004). Mizacı dokuz boyutla ifade eden Thomas ve Chess'in çalışmaları sonucunda oluşturduğu Uyum İyiliği modeline göre bir çocuğun mizaç gibi özellikleri çevrenin bazı yönleriyle iyi bir şekilde eşleştiğinde, çocuk uyum adına birtakım faydalar elde edecektir. Bu bağlamda Thomas ve Chess, mizaçları çevreyle uyumlu olan çocukları iyi bir uyum örneği olarak nitelendirirken, mizaçları çevreyle uyumsuz olan çocukları ise zayıf bir uyum örneği olarak tanımlamışlardır (Hipson ve Séguin, 2016). Bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlikleri arasındaki ilişki ve mizacın yordayıcı etkisi incelenmiştir. Konu ile ilgili alan yazın taramasında, okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özelliklerine yönelik çeşitli çalışmaların olduğu görülmektedir. Örnek olarak, Teke ve Şen (2022), 48-72 aylık 61 çocuk ile yürüttükleri çalışmada, çocukların sıcakkanlılık mizaç özelliğiyle ilişkisel saldırganlık puanları arasında olumlu yönde düşük düzeyde, sebatkârlık mizaç özelliğiyle olumlu sosyal davranış puanları arasında olumlu yönde düşük düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Kır Yiğit, Sezgin ve Yağcı (2020) 36-72 aylık çocukların dâhil olduğu çalışmada, davranışsal öz-düzenlemeyle sıcakkanlılık ve tepkisellik mizaç özellikleri arasında olumsuz, sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özellikleri arasında olumlu yönde anlamlı ilişkili olduğu belirlenmiştir. Sosyal beceri ile olan sıcakkanlılık, tepkisellik arasında olumlu, ritmiklik ile olumsuz yönde ilişki ortaya konulmuştur. Ayrıca mizaç özelliklerinin davranışsal öz-düzenleme ve sosyal becerilerin anlamlı yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Arı Arat ve Gülay Ogelman (2022) tarafından gerçekleştirilen derleme çalışmasında, okul öncesi

dönem çocuklarında mizaç konulu tezlerin artması gerektiği ifade edilmiştir. Okul öncesi dönem, çocukların tüm gelişim alanlarında birçok beceri elde ettiği bir zaman dilimi olduğu için mizaç konusunun farklı değişkenler açısından incelenmesi önem taşımaktadır. Böylece çocukların mizaç özelliklerinin gelişim alanları üzerindeki etkilerinin detaylı bir şekilde ortaya konulabilir. Küçük çocukların mizaç özellikleri ve mizaç ile ilişkili değişkenlere yönelik çalışmalar, eğitimde bireysel farklılıklara dikkat çekebilecektir. Yapılan alan yazın taramasında okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özelliklerinin psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilik bağlamında incelendiği, doğrudan konu olarak çalışmaların oldukça sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın özgün olduğu ve alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özelliklerinin psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri üzerindeki yordayıcı etkilerinin incelenmesidir. Araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. Okul öncesi dönem çocuklarının tepkisellik mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

2. Okul öncesi dönem çocuklarının tepkisellik mizaç özellikleri, psikolojik dayanıklılıklarını ve sosyal duygusal yeterliliklerini istatistiksel açıdan anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

3. Okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

4. Okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık mizaç özellikleri, psikolojik dayanıklılıklarını ve sosyal duygusal yeterliliklerini istatistiksel açıdan anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

5. Okul öncesi dönem çocuklarının ritmiklik mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

6. Okul öncesi dönem çocuklarının ritmiklik mizaç özellikleri, psikolojik dayanıklılıklarını ve sosyal duygusal yeterliliklerini istatistiksel açıdan anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

7. Okul öncesi dönem çocuklarının sıcakkanlılık mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

8. Okul öncesi dönem çocuklarının sıcakkanlılık mizaç özellikleri, psikolojik dayanıklılıklarını ve sosyal duygusal yeterliliklerini istatistiksel açıdan anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

Yöntem

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özelliklerinin psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri üzerindeki etkisinin ele alındığı bu araştırma, genel tarama modellerinden olan ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişkenin birlikte değişime yönelimi veya örüntüsünü belirlemek için tercih edilen istatistiksel modeldir (Creswell, 2017).

Araştırmanın örneklem grubunda, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki bir büyükşehirde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokulların anasınıflarında okul öncesi eğitime devam eden, özel gereksinimli tanısı konulmamış 5-6 yaş grubundan 160 çocuk (84 kız (%52.5), 76 erkek (%47.5)) yer almaktadır. Çocukların 40 (%25)'i 5 yaş, 120 (%75)'si 6 yaş grubundandır. Basit rasgele örnekleme yöntemine dayalı olarak örnekleme grubu oluşturulmuştur. Bu örnekleme yönteminde, tüm birimler örnekleme eşit seçilme olasılığına sahip olup, evrendeki bütün birimler listelenir ve listeden rasgele seçim yapılır (Kılıç, 2013). Örnekleme oluşturulan çocuklar, düşük sosyoekonomik düzeyli ailelerden gelmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada dört ölçme aracı bulunmaktadır: Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Çocuk Ego Sağlamlığı Ölçeği, Okul Öncesi Sosyal Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.

Kişisel Bilgi Formu

Form, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olup, çocuklara ilişkin yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği ile ilgili soruları içermektedir.

Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği

Mizaç Ölçeği ilk olarak Prior, Sanson ve Oberklaid (1989) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlama çalışmalarını ise Yağmurlu ve Sanson (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleri tarafından doldurulan ve çocuklarının mizaç özellikleri ile ilgili toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracının temel amacı çocukların hangi mizaç özelliğine sahip olduğunu belirlemektir. Ölçek 6'lı (Hemen Hiç, Sık Değil, Değişken-Genelde Olmaz, Değişken-Genelde Olur, Sık Sık, Hemen Her Zaman) likert tipindedir. Ölçeğin toplamda 4 alt boyutu vardır. Bunlar sırası ile "sıcakkanlılık boyutu" (7 madde), "sebatkârlık boyutu" (7 madde), "ritmiklik boyutu" (7 madde) ve "tepkisellik boyutu" (9 madde) şeklinde yer almaktadır. Sıcakkanlılık alt boyutu, çocuğun hiç bilmediği veya tanımadığı bir ortama girdiğinde hem insanlara hem de ortama yabancılık göstermeden davranması ile ilgilidir. Sebatkârlık alt boyutu ise çocuğun herhangi bir aktiviteye veya duruma yoğunlaşabilmesi ile alakalıdır. Ritmiklik alt boyutunda çocuğun genel ihtiyaçlarını günlük olarak aynı rutinde gerçekleştirmesi ile ilgilidir. Örnek olarak, uyku, tuvalet ihtiyacı gibi. Tepkisellik alt boyutu ise çocuğun herhangi bir durum veya olaya karşı her an tepki vermeye hazır olma durumunu içerir. Ölçekte sıcakkanlılık, sebatkârlık, ritmiklik puanları arttıkça olumlu mizaç özellikleri artarken; tepkisellik puanlarının artması olumsuz mizacı arttırmaktadır. Ölçek toplam puanla puanlandırılmamaktadır. Ölçeğin Türkçe versiyonunun iç tutarlılık katsayıları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkârlık için .76, ritmiklik için .48 olarak hesaplanmıştır (Yağmurlu ve Sanson, 2009). Yağmurlu ve Altan'ın (2010) çalışmasında ise Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği 46-70 aylık Türk çocukların annelerine uygulanmıştır. Bu çalışmada iç tutarlılık katsayıları sıcakkanlılık için .79, tepkisellik için .69, sebatkarlık için .75, ritmiklik için .63 olarak belirlenmiştir (Yağmurlu ve Altan, 2010). Bu çalışma kapsamında iç tutarlılık katsayısı, sıcakkanlılık alt boyutu için .79, tepkisellik alt boyutu için .86, sebatkârlık alt boyutu için .81 ve ritmiklik alt boyutu için .62 olarak belirlenmiştir.

Çocuk Ego Sağlamlığı Ölçeği

Çocuk Ego Sağlamlığı Ölçeği, bu çalışmadaki psikolojik dayanıklılık değişkeni için kullanılmıştır. Eisenberg ve meslektaşları tarafından 1996 yılında, Block'un Q-Sort yönteminden uyarlanarak geliştirilmiştir. Ölçeğin anne-baba ve öğretmen formları bulunmaktadır. On iki maddeli ve 9'lu likert türündeki ölçek, tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça çocukların ego sağlamlık düzeyinin de arttığı, puanlar azaldıkça ego sağlamlık düzeyinin de azaldığı kabul edilmektedir. Türkçe'ye uyarlaması Önder

ve Gülay Ogelman (2011) tarafından yapılan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .74 olarak hesaplanmıştır (Önder ve Gülay Ogelman, 2011). Bu çalışma kapsamında iç tutarlılık katsayısı .96 olarak belirlenmiştir.

Okul Öncesi Sosyal Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Okul öncesi çocuklarda olumlu sosyal-duygusal özelliklerin değerlendirilmesi amacıyla Ravitch (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin, Türkçe uyarlaması Gülay Ogelman, Saraç, Önder, Abanoz ve Akay (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekte 22 madde bulunmaktadır. Öğretmenler her bir madde için söz konusu çocuğu 4'lü likert üzerinden değerlendirmektedir. Ölçekte, Duygu Tanıma/Duygu İfadesi, Empati, Öz Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik olmak üzere 4 alt boyut bulunmaktadır. Türkçe uyarlama çalışmasında ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .90, .91, .84 ve .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .95 olarak bulunmuştur (Gülay Ogelman vd., 2021). Bu çalışmada ölçek, toplam puan üzerinden değerlendirilmiş olup, iç tutarlılık katsayısı .97' dir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma ile ilgili etik kurul izni, Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 17.11.2022 tarihinde alınmıştır. Araştırmacılardan biri veri toplanmadan önce okul öncesi öğretmenleri ve çocukların ebeveynleri ile yüz yüze iletişime geçerek, araştırmanın amacı ve veri toplama ile ilgili bilgilendirme yapmıştır. Veri toplanacak çocukların ailelerinden öğretmenleri aracılığıyla bilgilendirilmiş onam formu ve öğretmenlerinden bilgilendirilmiş onam formu toplanmıştır. Ölçme araçlarından Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği çocukların anne-babaları tarafından ölçek formlarına ilişkin çıktılar aracılığıyla doldurulmuş olup, Kişisel Bilgi Formu, Çocuk Ego Sağlamlığı Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ise okul öncesi öğretmenleri tarafından ölçek formlarına ilişkin çıktılar aracılığıyla doldurulmuştur. Veri toplama süreci yaklaşık 5 ay sürmüştür.

Veri Analizi

Araştırmanın verileri, SPSS 26.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Değişkenlerin normalliğini test etmek amacıyla Basıklık (Kurtosis) ve Çarpıklık (Skewness) değerleri incelenmiştir. Tablo 1'de sunulan basıklık ve çarpıklık değer aralıklarının -1.5 ile +1.5 arasında olduğundan (Tabachnick ve Fidell, 2013) verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir. Veriler normal dağıldığı için parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Bu bağlamda analizler için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ve Basit Doğrusal Regresyon Analizi teknikleri uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları, Büyüköztürk

(2021)'ün belirttiği değerler doğrultusunda yorumlanmıştır. Büyüköztürk (2021), değişkenler arasındaki ilişkilerde korelasyon katsayısının 0.00- 0.29 arasında olması ilişkinin düşük, 0.30-0.70 arasında olması ilişkinin orta, 0.71-1.00 arasında olması ilişkinin yüksek düzeyde olduğunu ifade etmiştir.

Bulgular

Bu bölümde değişkenlerin normallik testi sonuçları, araştırmanın amacına yönelik bulgular ve yorumları yer almaktadır.

Tablo 1'de Basıklık (Kurtosis) ve Çarpıklık (Skewness) değerlerine göre değişkenlerin normallik testlerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Değişkenlerin Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

Değişkenler	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Sıcakkanlılık	-1.075	.063
Sebatkârlık	-1.235	.496
Ritmiklik	-.495	.284
Tepkisellik	1.465	1.212
Psikolojik Dayanıklılık	-1.323	.914
Sosyal Duygusal Yeterlilik	-.434	-.362

Tablo 1 incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değer aralıklarının -1.5 ile +1.5 arasında değiştiği görülmektedir. Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre -1.5 ile +1.5 arasında yer alan basıklık ve çarpıklık değer aralıkları normal dağılım olarak kabul edilebilmektedir.

Tablo 2'de okul öncesi dönem çocuklarının tepkisellik mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 2. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tepkisellik Mizaç Özelliği ile Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilik Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi Sonucu

Değişkenler	\bar{X}	sd	r
Tepkisellik	2.58	1.06	-
Psikolojik Dayanıklılık	78.40	22.99	-.901*

Sosyal Duygusal Yeterlilik	41.33	14.63	-.742*
----------------------------	-------	-------	--------

* p<.001

Tablo 2 incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının tepkisellik mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılıkları ($r = -.901$, $p < .001$) ve sosyal duygusal yeterlilikleri ($r = -.742$, $p < .001$) arasında olumsuz yönde, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre tepkisellik mizaç özelliği arttıkça, psikolojik dayanıklılık ile sosyal duygusal yeterlilikler azalabilmektedir. Benzer bir şekilde tepkisellik mizaç özelliği azaldıkça, psikolojik dayanıklılık ile sosyal duygusal yeterlilikler artabilmektedir.

Tablo 3’de okul öncesi dönem çocuklarının tepkisellik mizaç özelliğinin, psikolojik dayanıklılıklarını ve sosyal duygusal yeterliliklerini yordamasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tepkisellik Mizaç Özelliğinin Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilikleri Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişkenler	R	R ²	F	Std. Er.	β	t	p
Tepkisellik Psikolojik Dayanıklılık	-.901	.811	679.465	.746	-.901	-26.067	.000*
Tepkisellik Sosyal Duygusal Yeterlilik	-.742	.551	194.009	.733	-.742	-13.929	.000*

* p<.001

Tablo 3’e göre, okul öncesi dönem çocuklarının tepkisellik mizaç özelliğinin, psikolojik dayanıklılığı ($R = -.901$, $R^2 = .811$, $F = 679.465$, $p < .001$) ve sosyal duygusal yeterlilikleri ($R = -.742$, $R^2 = .551$, $F = 194.009$, $p < .001$) anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda, psikolojik dayanıklılığın %81’i; sosyal duygusal yeterliliklerin %55’i tepkisellik mizaç özellikleriyle açıklanabilmektedir.

Tablo 4’de okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sebatkârlık Mizaç Özelliği ile Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilik Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi Sonucu

Değişkenler	\bar{X}	sd	r
Sebatkârlık	4.13	1.05	-
Psikolojik Dayanıklılık	78.40	22.99	.884*
Sosyal Duygusal Yeterlilik	41.33	14.63	.752*

* p<.001

Tablo 4 incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılık ($r = .884$, $p < .001$) ve sosyal duygusal yeterlilik ($r = .752$, $p < .001$) arasında olumlu yönde, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sebatkârlık mizaç özellikleri arttıkça/azaldıkça, psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikler artmakta/azalmaktadır.

Tablo 5’de okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık mizaç özelliğinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterliliği yordamasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 5. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sebatkârlık Mizaç Özelliğinin, Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterliliği Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişkenler	R	R ²	F	Std. Er.	β	t	p
Sebatkârlık	.884	.781	564.942	.808	.884	23.769	.000*
Psikolojik Dayanıklılık							
Sebatkârlık	.752	.566	206.122	.724	.752	14.357	.000*
Sosyal Duygusal Yeterlilik							

* p<.001

Tablo 5’e göre okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık mizaç özellikleri psikolojik dayanıklılığı ($R = .884$, $R^2 = .781$, $F = 564.942$, $p < .001$) ve sosyal duygusal yeterliliği ($R = .752$, $R^2 = .566$, $F = 206.122$, $p < .001$) anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Psikolojik dayanıklılığın %78’i; sosyal duygusal yeterliliklerin %56’sı, sebatkârlık mizaç özelliğiyle açıklanabilmektedir.

Tablo 6’da okul öncesi dönem çocuklarının ritmiklik mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilik arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 6. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ritmiklik Mizaç Özelliği ile Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilikleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi Sonucu

Değişkenler	\bar{X}	sd	r
Ritmiklik	3.71	1.00	-
Psikolojik Dayanıklılık	78.40	22.99	.616*
Sosyal Duygusal Yeterlilik	41.33	14.63	.533*

* p<.001

Tablo 6 incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının ritmiklik mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılık ($r=.616$, $p<.001$) ve sosyal duygusal yeterlilikleri ($r=.533$, $p<.001$) arasında olumlu yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre ritmiklik mizaç özelliği arttıkça/azaldıkça, psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikleri artmakta/azalmaktadır.

Tablo 7’de okul öncesi dönem çocuklarının ritmiklik mizaç özelliğinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterliliği yordamasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 7. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ritmiklik Mizaç Özelliğinin Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilikleri Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişkenler	R	R ²	F	Std. Er.	β	t	p
Ritmiklik							
Psikolojik Dayanıklılık	.616	.380	96.734	1.431	.616	9.835	.000*
Ritmiklik							
Sosyal Duygusal Yeterlilik	.533	.284	62.754	.979	.533	7.922	.000*

* p<.001

Tablo 7 incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının ritmiklik mizaç özelliğinin psikolojik dayanıklılığı ($R=.616$, $R^2=.380$, $F=96.734$, $p<.001$) ve sosyal duygusal yeterlilikleri ($R=.533$, $R^2=.284$, $F=62.754$, $p<.001$) anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Psikolojik dayanıklılığın %38’i ve sosyal duygusal yeterliliğin %28’i, ritmiklik mizaç özelliğiyle açıklanabilmektedir.

Tablo 8’de okul öncesi dönem çocuklarının sıcakkanlılık mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikler arasındaki ilişkilere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 8. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sıcakkanlık Mizaç Özelliği ile Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilikler Arasındaki İlişkilere Yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi Sonucu

Değişkenler	\bar{X}	sd	r
Sıcakkanlık	4.10	1.09	-
Psikolojik Dayanıklılık	78.40	22.99	.895*
Sosyal Duygusal Yeterlilik	41.33	14.63	.723*

* p<.001

Tablo 8 incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının sıcakkanlık mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılık ($r=.895$, $p<.001$) ve sosyal duygusal yeterlilikler ($r=.723$, $p<.001$) arasında olumlu yönde, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sıcakkanlık mizaç özellikleri arttıkça/azaldıkça, psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikler artmakta/azalmaktadır.

Tablo 9’da okul öncesi dönem çocuklarının sıcakkanlık mizaç özelliğinin, psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikleri yordamasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 9. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sıcakkanlık Mizaç Özelliklerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Duygusal Yeterlilikleri Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonucu

Değişkenler	R	R ²	F	Std. Er.	β	t	p
Sıcakkanlık							
Psikolojik Dayanıklılık	.895	.802	639.139	.747	.895	25.281	.000*
Sıcakkanlık							
Sosyal Duygusal Yeterlilik	.723	.522	172.889	.738	.723	13.149	.000*

* p<.001

Tablo 9’a göre okul öncesi dönem çocuklarının sıcakkanlık mizaç özelliğinin psikolojik dayanıklılığı ($R= .895$, $R^2 = .802$, $F=639.139$, $p<.001$) ve sosyal duygusal yeterliliği ($R= .723$, $R^2 = .522$, $F=172.889$, $p<.001$) anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Psikolojik dayanıklılığın %80’i ile sosyal duygusal yeterliliklerin %52’si, sıcakkanlık mizaç özellikleriyle açıklanabilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bulgularına göre okul öncesi dönem çocuklarının araştırma kapsamındaki dört mizaç özelliği ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlikleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Tepkisellik mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında olumsuz yönde, yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre tepkisellik mizaç özellikleri arttıkça, psikolojik dayanıklılıkları azalmaktadır. Benzer bir şekilde tepkisellik mizaç özellikleri azaldıkça, sosyal duygusal yeterlilikleri artmaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarının sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özellikleri ile psikolojik dayanıklılıkları ve sosyal duygusal yeterlilikleri arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özellikleri arttıkça/azaldıkça, psikolojik dayanıklılıkları artmakta/azalmaktadır. Benzer bir şekilde sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık mizaç özellikleri arttıkça/azaldıkça, sosyal duygusal yeterlilikleri artmakta/azalmaktadır. Çalışma kapsamındaki diğer bulgu, küçük çocukların dört mizaç özelliğinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterliliği yordayıcı etkisinin bulunmasıdır. Bulgulara göre psikolojik dayanıklılığın %81'i tepkisellik; %78'i sebatkârlık, %38'i ritmiklik, %80'i sıcakkanlılık mizaç özelliği ile açıklanmaktadır. Sosyal duygusal yeterliliğin %55'i tepkisellik, %56'sı sebatkârlık, %28'si ritmiklik ve %52'si sıcakkanlılık mizaç özelliği ile açıklanmaktadır. Araştırmanın bulguları, okul öncesi dönemde mizacın psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlikle ilişkili olup bu değişkenler üzerinde yordayıcı etkilerinin bulunduğunu göstermektedir. Bulgular doğrultusunda, tepkisel mizaç özelliğine sahip çocukların psikolojik dayanıklılıklarının ve sosyal duygusal yeterliliğinin diğer çocuklara göre daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Ek olarak sıcakkanlılık, sebatkârlık, ritmiklik mizaç özelliklerine sahip çocukların psikolojik dayanıklılıklarının ve sosyal duygusal yeterliliğinin diğer çocuklara göre daha yüksek düzeyde olduğu ifade edilebilir. Şöyle ki, tepkisel mizaç özelliğine sahip bir çocuk, sosyal ilişkilerinde ve/veya stresli, zorlu durumlarda her an tepki vermeye hazır olabilir. Bu durum, çocuğun sosyal ilişkilerinde sorun yaşamasına, stresli, zorlu durumlara uyum sağlayamamasına neden olabilir. Sanson, Hemphill ve Smart (2004), tepkisellik düzeyi yüksek olan çocukların kaygı açısından risk altında bulduklarını, saldırganlık gibi dışa dönük davranış problemleri ve karşıt tepkiler gösterebileceklerini ifade etmiştir. Sıcakkanlılık mizaç özelliğine sahip bir çocuk, sosyal ilişkilerinde rahat, girişken tavırlar sergileyebilir. Sıcakkanlılık, çocukların herhangi bir problem durumundaki baş etme ve/veya uyum sürecini kolaylaştırabilir. Sebatkârlık mizaç özelliği yüksek düzeyde olan çocuklar, sosyal

etkileşimlerinde ve/veya herhangi bir sorunla karşılaştıklarında soğukkanlı, sabırlı tutumlar geliştirebilirler. Ritmiklik mizaç özelliğinin de çocuğun rutini içerisinde düzen sağladığı ve bu düzenin sosyal duygusal yeterliliğini güçlendirdiği, psikolojik dayanıklılığı arttırdığı ifade edilebilir. Bazı araştırmacılar (Dollar ve Stifter, 2012; Sullivan, 2014) sıcakkanlılık, sebat gibi olumlu mizaç özelliklerinin sosyal kabul, sosyal yeterlilik ve özdüzenleme ile ilişkili olabildiğini ifade etmektedir. Konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalar, mizaç ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal duygusal yeterlilik arasında ilişki olabileceğini belirtmektedir. Mizaç ve psikolojik dayanıklılığa bakıldığında, Netuveli, Wiggins, Montgomery, Hildon ve Blane (2008), psikolojik açıdan dayanıklı kişilerin özellikleri arasında iyimserlik, öz güven, mizah anlayışı, problem çözme becerilerinde yeterlilik yer almaktadır. Nakaya, Oshio ve Kaneko (2006), kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık arasında ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. De Maat ve diğerleri (2022), 2803 Alman çocukla gerçekleştirdiği boylamsal çalışmada, dışadönüklüğün dışa yönelik davranış sorunlarıyla olumsuz yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada mizacın, erken yaşam stresi ile dışa ve içe dönük davranış sorunları arasında aracılık etkisi olabildiği ifade edilmiştir. Eisenberg ve diğerleri (2010), 467 çocuk ile gerçekleştirdiği çalışmada, düzenli ve kontrol edilebilen mizaç özelliklerinin psikolojik dayanıklılıkla olumlu yönde ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılar (Oshio, Taku, Hirano ve Saeed, 2018; Shi, Ettekal, Deutz ve Woltering, 2020) esnek ve uyumlu kişilik özelliklerinin kişiyi uyumsuzluk ve psikopatolojik durumlardan koruyucu bir faktör olduğunu ifade etmektedir. Teke ve Şen (2022), 48-72 ay arasındaki 61 çocuk ile yürüttükleri çalışmada, mizaç özellikleri ile sosyal davranışlar arasında ilişki olabildiğini ifade etmişlerdir. Araştırmanın bulgularında çocukların sıcakkanlılık mizaç özelliğiyle ilişkisel saldırganlık puanları arasında olumlu yönde düşük düzeyde, sebatkârlık mizaç özelliğiyle olumlu sosyal davranış puanları arasında olumlu yönde düşük düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Kır Yiğit, Sezgin ve Yağcı (2020) 36-72 aylık çocuklarla gerçekleştirdikleri araştırmada, davranışsal öz-düzenlemeyle sıcakkanlılık ve tepkisellik mizaç özellikleri arasında olumsuz, sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özellikleri arasında olumlu yönde anlamlı ilişkili olduğu belirlenmiştir. Arı ve Yaban (2016) tarafından 4-6 yaş çocuklarıyla gerçekleştirdikleri araştırmada, tepkisel çocukların duygu düzenleme becerilerinde diğer mizaç özelliklerine sahip akranlarına göre yetersiz olabildiklerini, olumlu sosyal davranışları daha az, fiziksel saldırganlığı daha fazla sergileyebildiklerini belirlemişlerdir. Konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalar mizaç ile sosyal gelişim arasında ilişkinin bulunduğunu ifade etmektedir. Örnek olarak Mathieson ve Banerjee (2010), dışadönük çocukların akranlarıyla etkileşime girmeyi daha çok sevdiğini ve bu noktada daha kısa süre beklediklerini, kısa sürede akran etkileşimini başlatabildiklerini ifade

etmiştir. Klein, Dyson, Kujawa ve Kotov (2012), olumsuz duygusallığın depresyon ve psikolojik sıkıntıları arttırabileceğine dikkat çekmiştir. Kristal (2005), tepkisellik içerisinde yer alan kolaylıkla öfkelenmek, sık sık ağlamak, bağırarak, huysuz/karamsar olmak gibi olumsuz mizaç özelliklerinin sınıf ortamına olumsuz yansımalarının olabileceğini ve akran ilişkilerinde sorunlara yol açabileceğini ifade etmiştir. Moas ve Henderson (2009) tarafından yapılan boylamsal çalışmada, küçük çocuklar iki, üç ve dört yaşlarında laboratuvar ortamında aynı cinsiyetten akranlarıyla tek oyuncak eşliğinde bir araya getirilmiş ve oyuncak paylaşmaları yönünde yönergeler verilmiştir. Araştırma bulgularında anne görüşüne dayalı olarak iki yaşında içe kapanık olarak tanımlanan çocuklar, daha az düzeyde içe kapanık akranlarına göre paylaşma konusunda daha az yeterli strateji kullanmışlardır. Blair, Denham, Kochanoff ve Whipple (2004), 153 okul öncesi dönem çocuğu ile gerçekleştirdikleri çalışmada, pasif baş etme stratejilerinin mizaç özellikleri ile dışa ve içe dönük davranış problemleri arasında aracılık etkisi gösterdiği belirlenmiştir. Behrendt, Wade, Bayet, Nelson ve Bosquet Enlow (2020) 541 küçük çocukla yürüttükleri boylamsal çalışmada, mizaç özelliklerinin sosyal duygusal gelişim üzerinde etkilerinin olabildiğini ifade etmişlerdir. Salley, Miller ve Bell (2013), iki, üç ve dört yaşlarındayken izledikleri 63 çocuğun yer aldığı boylamsal araştırmada, mizaç ile gelecekteki sosyal tepkiler arasında ilişki olduğu, mizaç özelliklerinin sosyal gelişim açısından koruyucu ya da risk faktörü olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir. Liew, Cao, Hughes ve Deutz (2018) psikolojik sağlamlığı bir kişilik özelliği olarak aldıkları çalışmalarında, psikolojik sağlamlığa sahip çocukların akran ilişkilerinde yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Gonye, Stadler ve Kotyuk (2023), 166 Macar okul öncesi dönem çocuğu ile gerçekleştirdiği çalışmada, duygusallık, etkinlik, sosyallik ve çekingenlik mizaç özelliklerinin psikolojik dayanıklılık ile ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Görüldüğü gibi farklı kişilik özellikleri ile yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Ele alınan mizaç özellikleri farklılaşsa da sunulan alan yazın bilgileri ve bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda, dışadönüklük gibi mizaç özelliklerinin çocukların sosyal yaşamlarına ve dolayısıyla sosyal duygusal yeterliliklerine olumlu katkılar sağlayabileceği, olumsuz ruh hali, içe kapanıklık gibi mizaç özelliklerinin ise sosyal yaşamı olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülebilir. Bu bağlamda, çalışmanın bulguları alan yazınla örtüşmektedir. Nitekim bu çalışmada da tepkisellik özelliği sosyal duygusal yeterliği olumsuz, sebatkârlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık özellikleri olumlu yönde etkilemektedir.

Öneriler

Araştırmanın bulguları ve sınırlılıkları doğrultusunda konu ile ilgili yapılacak çalışmalara çeşitli öneriler sunulabilir. Yöntem açısından ele alındığında, bu araştırma nicel bir çalışma olup, öğretmen, çocuk, anne-baba görüşlerine dayalı nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada kesitsel yöntemden yararlanılırken küçük çocukların mizaç özelliklerinin psikolojik sağlamlık ve sosyal duygusal yeterlilik başta olmak üzere farklı değişkenler üzerindeki uzun süreli etkilerinin ele alındığı boylamsal çalışmaların alan yazına önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. Bulgular açısından, küçük çocukların mizaç özelliklerine yönelik araştırmaların artırılmasının önem taşıdığı söylenebilir. Küçük çocukların mizaç özellikleri hangi gelişim alanlarını nasıl etkilediğine ilişkin çalışmaların artırılması, konunun detaylı olarak ele alınmasını sağlayabilecektir. Uygulamaya dönük olarak, okul öncesi öğretmenlerinin çocukları mizaç özellikleri açısından tanımaları önem taşımaktadır. Şöyle ki, çocukların mizaç özelliklerinin farkında olan öğretmenler, anne-babalara disiplin başta olmak üzere birçok konuda rehberlik sağlayabilir. Ayrıca çocuklardaki psikolojik dayanıklılık, sosyal duygusal yeterlik gibi birçok değişkenin gelişimini desteklerken mizacı göz önünde bulundurabilir. Sonuçlar, okul öncesi eğitimde bireysel farklılıkların önem taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle aile katılımı çalışmalarında ebeveynlerin dikkatinin çocuklarının mizaç özelliklerine çekilmesi, bu konudaki farkındalıklarının artırılması, etkili anne-baba-çocuk ilişkilerini destekleyebilir.

Kaynakça

- Arı, M. & Yaban, H. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-141.
- Arı Arat, C., & Gülay Ogelman, H. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarında mizaç ile ilgili tezlerin analizi. *Asian Journal of Instruction*, 10(1), 14-34.
- Behrendt, H., Wade, M., Bayet, L., Nelson, C., & Bosquet Enlow, M. (2020). Pathways to social-emotional functioning in the preschool period: The role of child temperament and maternal anxiety in boys and girls. *Development and Psychopathology*, 32(3), 961-974.
- Blair, K. A., Denham, S. A., Kochanoff, A., & Whipple, B. (2004). Playing it cool: Temperament, emotion regulation, and social behavior in preschoolers. *Journal of School Psychology*, 42(6), 419-443.

- Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı - İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (29. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cloninger, C. R., Cloninger, K. M., Zwir, I., & Keltikangas-Järvinen, L. (2019). The complex genetics and biology of human temperament: A review of traditional concepts in relation to new molecular findings. *Translational Psychiatry*, 9(1), 290.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. H. Ekşi (Çev. Ed.). İstanbul: Edam.
- De Maat, D. A., Schuurmans, I. K., Jongerling, J., Metcalf, S. A., Lucassen, N., Franken, I. H. A., Prinzie, P., & Jansen, P. W. (2022). Early life stress and behavior problems in early childhood: Investigating the contributions of child temperament and executive functions to resilience. *Child Development*, 93, e1– e16.
- Dollar, J. M., & Stifter, C. A. (2012). Temperamental surgency and emotion regulation as predictors of childhood social competence. *Journal of Experimental Child Psychology*, 112(2), 178–194.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9, 241-273.
- Eisenberg, N., Haugen, R., Spinrad, T. L., Hofer, C., Chassin, L., Zhou, Q., Kupfer, A., Smith, C. L., Valiente, C., & Liew, J. (2010). Relations of temperament to maladjustment and ego resiliency in at-risk children. *Social Development*, 19(3), 577-600.
- Evans, D. E., & Rothbart, M. K. (2007). Developing a model for adult temperament. *Journal of Research in Personality*, 41(4), 868-888.
- Gonye, B., Stadler, H. & Kotyuk, E. (2023). Temperament factors predict resilience in a nonclinical kindergarten population. *Research Square*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2563963/v1> <https://assets.researchsquare.com/files/rs-2563963/v1/6081e3e6-6a1f-4213-b7ab-1071c1b7b0d8.pdf?c=1676474084>.
- Gülay Ogelman, H., Saraç, S., Önder, A., Abanoz, T., & Akay, D. (2021). Okul öncesi sosyal-duygusal beceriler ve psikolojik dayanıklılık ölçeği'nin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 10(4), 231-242.

- Hipson, W. E., & Séguin, D. G. (2016) Is good fit related to good behaviour? Goodness of fit between daycare teacher–child relationships, temperament, and prosocial behaviour, *Early Child Development and Care*, 186(5), 785-798.
- Hong, F., Doan, S. N., Lopez, A., & Evans, G. W. (2017). Relations among temperament, self-regulatory strategies and gender in predicting delay of gratification. *Frontiers in Psychology*, 8, 1925.
- Keogh, B. K. (2003). *Temperament in the classroom: Understanding individual differences*. Baltimore, MD: Paul H Brookes Publishing.
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-46.
- Kır Yiğit, M., Sezgin, E., ve Yağcı, F. (2020). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların mizaç özellikleri ve öz düzenleme becerilerinin incelenmesi. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 8, 318-332.
- Klein, D. N., Dyson, M. W., Kujawa, A. J., & Kotov, R. (2012). Temperament and internalizing disorders In Zentner M and Shiner R (Eds.), *Handbook of Temperament* (pp. 541–561). New York: Guilford Press.
- Kopala-Sibley, D., Olino, T., Durbin, E., Dyson, M. W., Klein, D. N. (2018). The stability of temperament from early childhood to early adolescence: A multi-method, multi-informant examination. *European Journal of Personality*, 32(2), 128-145.
- Kristal, J. (2005). *The temperament perspective: Working with children's behavior styles*. Baltimore, MD: Brookes Publishing Co.
- Liew, J., Cao, Q., Hughes, J. N., & Deutz, M. H. (2018). Academic resilience despite early academic adversity: A three-wave longitudinal study on regulation-related resiliency, interpersonal relationships, and achievement in first to third grade. *Early Education and Development*, 29(5), 762-779.
- Lillvist, A., Sandberg, A., Bjorck-Akesson, E., & Granlund, M.(2009). The construct of social competence - How preschool teachers define social competence in young children. *International Journal of Early Childhood*, 41(1), 51-68.
- Masten, A. S., & Barnes, A. J. (2018). Resilience in Children: Developmental Perspectives. *Children (Basel, Switzerland)*, 5(7), 98.

- Mathieson, K., & Banerjee, R. (2010). Pre-school peer play: The beginnings of social competence. *Educational & Child Psychology*, 27(1), 9-20.
- McClowry, S. G. (1995). The influence of temperament on development during middle childhood. *Journal of Pediatric Nursing*, 10(3), 160-165.
- Moas, O. L., & Henderson, H. A. (2009). *Children's social problem solving skills: developmental change and the influence of temperament*. Poster presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development; Denver, CO. Apr.
- Naglieri, J. A., Le Buffe, P. A., & Ross, K. M. (2013). *Measuring resilience in children: From theory to practice*. Boston, MA: Springer.
- Nakaya, M., Oshio, A., & Kaneko, H. (2006). Correlations for adolescent resilience scale with big five personality traits. *Psychological Reports*, 98(3), 927-930.
- Netuveli, G., Wiggins, R. D., Montgomery, S. M., Hildon, Z., & Blane, D. (2008). Mental health and resilience at older ages: bouncing back after adversity in the british household panel survey. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 62(11), 987-991.
- Oliver, K. K. (2002). Understanding your child's temperament. Family Life Month Packet. 5, 1-2.
- Oshio, A., Taku, K., Hirano, M., & Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 127, 54-60.
- Önder, A. & Gülşay Ogelman, H. (2011). The Reliability-validity study for the Ego Resiliency Scale (Teacher-Mother-Father Forms) for children aged between 5 and 6. *International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 2(1), 5-21.
- Prior, M., Sanson, A. & Oberklaid, F. (1989). The Australian temperament project. In C. A. Kohnstamm, J. E. Bates & M. K. Rothbart (Eds), *Temperament in childhood* (pp. 537-554). Chichester : Wiley.
- Ravitch, N. (2013). Development and Preliminary Validation of the Social-Emotional Assets and Resiliency Scale for Preschool. Doctoral dissertation. *Graduate School of the University of Oregon*. Oregon: USA.
- Rothbart, M. K. (1981). Measurement of temperament in infancy. *Child Development*, 52(2), 569-578.

- Salley, B., Miller, A., & Bell, M. A. (2013). Associations Between temperament and social responsiveness in young children. *Infant Child Dev.*, 22(3):270-288.
- Sanson, A., Hemphill, S., & Smart, D. (2004). Connections between temperament and social development: A review. *Social Development*, 13, 142–170.
- Shi, Q., Ettekal, I., Deutz, M. H., & Woltering, S. (2020). Trajectories of pure and cooccurring internalizing and externalizing problems from early childhood to adolescence: Associations with early childhood individual and contextual antecedents. *Developmental Psychology*, 56(10), 1906–1918.
- Sullivan, M. W. (2014). Infant expressions in an approach/withdrawal framework. *The Journal of Genetic Psychology*, 175(6), 472–493.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Teke, N., & Şen, M. (2022). An Investigation of the relationship among gender, social behavior, temperament characteristics and false belief performances in preschool children. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(1): 11-25.
- Thomas, A., & Chess, S. (1986). The New York longitudinal study: From infancy to early adult life. Em R. Plomin & J. Dunn (Orgs.). *The study of temperament: Changes, continuities, and challenges* (pp. 39-52). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Yağmurlu, B. & Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19, 275-296.
- Yağmurlu, B., & Sanson, A. (2009). The role of child temperament, parenting and culture in the development of prosocial behaviors. *Australian Journal of Psychology*, 61, 77–88.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: zihin kuramı belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.

Extended Abstract

Temperament refers to the way a child takes responsibility or the way a child approaches an issue, and has implications for the kinds of experiences children want to participate in. Temperament is a basic psychological type of child.

The aim of the study is to investigate the role of preschool children's temperaments as predictors of their resilience and social-emotional competence. The sample group of the study includes 160 children (84 girls (52.5%), 76 boys (47.5%)) aged 5-6 years who have not been diagnosed with special needs and attend preschool in the kindergartens affiliated to the Ministry of National Education in a large city in the Southeast Anatolia Region. 40 (25%) of the children are in the 5-year-old group and 120 (75%) in the 6-year-old group. The children in the sample come from families with low socio-economic levels, from families with many children and from families involved in serious conflicts. Four different data collection instruments were used in this study, including a personal information form, the Short Temperament Scale for Children (STSC), the Children's Ego Resiliency Scale, the Social-Emotional Assets and Resiliency Scale for Preschool (SEARS-Pre).

The ethics committee of the University of Sinop approved the study. Informed consent was obtained from the children's families via the teachers and informed consent was obtained from the teachers. Of the measurement instruments, the Brief Temperament Scale for Children was completed by the children's parents, while the Personal Information Form, the Children's Ego Resilience Scale and the Preschool Social-Emotional Skills and Resilience Scale were completed by the preschool teachers. The study data was analysed using the SPSS 26.0 statistical programme. As the data was normally distributed, the Pearson Product Moment Correlation Coefficient and a simple linear regression analysis were applied.

According to the research results, a significant correlation was found between the four temperamental traits of preschool children and their resilience and social-emotional competence. It was found that there is a negative, highly significant correlation between reactivity, one of the temperament traits, and resilience and social-emotional competence. According to this result, resilience decreases with increasing reactivity of temperament. Similarly, social-emotional competence decreases with increasing reactivity of the temperament traits. It was found that there is a positive significant correlation between the temperament traits perseverance, rhythmicity and responsiveness of preschool children and their resilience and social-emotional competence. According to this result, resilience

increases/decreases when the temperamental traits of stamina, rhythmicity and responsiveness increase/decrease. Similarly, social-emotional competences increase/decrease when the temperament traits of perseverance, rhythmicity and responsiveness increase/decrease. The research results indicate that temperament in the preschool years is related to resilience and social-emotional competences and has a predictive effect. According to the results, 81% of resilience is explained by reactivity, 78% by perseverance, 38% by rhythmicity and 80% by the temperament trait of approachability. 55% of social-emotional competence is explained by reactivity, 56% by perseverance, 28% by rhythmicity and 52% by approachability. The results show that the resilience and social-emotional competences of children with the temperament trait reactivity are lower than those of other children. It also shows that the resilience and social-emotional competences of children with the temperament traits approachability, perseverance and rhythmicity are higher than those of other children. A child with the temperament trait reactivity may be prepared to react immediately in social relationships and/or under stressful, difficult conditions. This can lead to the child having problems in social relationships and not being able to adapt to stressful, difficult conditions. A child with the Approach Temperament trait may display a relaxed and open-minded attitude in social relationships. Approach temperament can facilitate the child's coping and/or adaptation process in a problematic situation. Children with a high Perseverance temperament can display a calm, patient attitude in social relationships and/or when faced with problems. The Rhythmic temperament trait refers to the resilience that a child develops as an order in their routine and strengthens the social-emotional competence of this order.

Based on the results and limitations of this study, several suggestions for future studies can be made. In terms of methodology, this is a quantitative study and qualitative studies can be conducted with the opinions of teachers, child and parents. Although this is a cross-sectional study, we believe that longitudinal studies investigating the long-term effects of different variables such as resilience and social-emotional competences on young children's temperament traits can make an important contribution to the literature. From the results, it can be concluded that the number of studies on temperamental traits in young children needs to be increased. More studies on how temperamental characteristics of young children affect developmental domains could allow the topic to be explored in more depth. In terms of application, it is crucial for preschool teachers to be aware of young children's temperamental traits. Teachers who are aware of children's temperaments can provide guidance to parents on many topics, such as discipline. In addition, they can take temperament into account when

supporting the development of many variables such as resilience and children's social-emotional skills. The results show that individual differences are important in preschool education. Drawing parents' attention to their children's temperamental characteristics and raising their awareness of this issue in family involvement studies can therefore support effective parent-child relationships.